

відносинах і зменшили гостроту суперництва між двома країнами. Наслідком стало зниження темпів створення нових зразків космічної техніки. Наприкінці 1960-х – на початку 1970-х років Радянський Союз та США заклали програми, які стали «стрижневими» в їхній космічній діяльності на наступні тридцять років: у США – серія багаторазових кораблів типу «Спейс Шаттл», а в Радянському Союзі – ДЗС (довготривалі заселені станції) типу «Салют» та «Мир».

Проте, за умов гонки озброєнь, космос використовувався як вирішальна перевага у військово-технічному змаганні. Боротьбу в космосі можна розглядати як боротьбу за першість двох основних ідеологій.

Перемога СРСР забезпечувала перевагу соціалістичної системи над прогнилим капіталізмом, що цілком відповідало радянській ідеології.

Прагнення двох наддержав позначити лідируючі позиції у холодній війні за допомогою освоєння космічного простору та результати, досягнуті в ході суперництва, відкрили світові перспективи освоєння космосу.

Разом із 1990-ми роками прийшло закінчення холодної війни, а з нею і «космічних перегонів». Росія та США вирішили перестати витратити зусилля, як тоді здавалося, на дублювання досягнень один одного і натомість згуртувати свої науково-технічні та економічні ресурси для спільної реалізації космічних проектів. У той час мало хто сумнівався в тому, що подібний підхід дозволить двом країнам досягти в космосі більш глобальних цілей, ніж якби вони продовжували діяти окремо.

Список використаних джерел

1. Гонка озброєнь – Енциклопедія Сучасної країни: веб-сайт. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=30777 (дата звернення: 01.05.2022).
2. Довідник НАТО: веб-сайт. URL: handbook2001.pdf (дата звернення: 01.05.2022).
3. Міжнародні конфлікти: курс лекцій / Б. В. Бернадський. Київ: ДП «Вид. Дім «Персонал», 2012. 366 с.

Катерина Марченко

ЧУЖОЗЕМКА, ЩО ПЕРЕЙНЯЛАСЯ УКРАЇНСЬКОЮ НАЦІОНАЛЬНОЮ ІДЕЄЮ: ОЛЕНА АПАНОВИЧ – ДОСЛІДНИЦЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Досліджуючи тему жінок в історії України, цілком доречним є й вивчення постаті Олени Апанович. Це жінка, на долю якої випало чимало складнощів. Вона – не українка за походженням, але стала патріоткою України та перейнялася українською національною ідеєю завдяки вивченню історії. Вона відома в Україні та за її межами як видатна вчена-

історик, філолог, мистецтвознавець, публіцист, письменниця. Олена Апанович не скорилась добі панування радянської тоталітарної машини, залишилась відданою правдивій науці, не поступившись на жоден компроміс із комуністичною ідеологією.

Народилась Олена Апанович 9 вересня 1919 р. у російському місті Мелекесе. Батько її – білорус, за фахом залізничник. Мати – полячка [4, с. 91]. За винятком дитячих років у Північній Манчжурії, року навчання у Москві та років евакуації під час Другої світової війни, усе життя Олена Апанович провела в Україні. Тут 1937 р. вона закінчила середню школу у Харкові. Потім вступила до Московського всесоюзного інституту журналістики, який було ліквідовано 1938 р. Після цього Олена Михайлівна продовжила навчання в Харкові, закінчивши у 1941 р. факультет російської мови і літератури Харківського педагогічного інституту. Під час німецько-радянської війни жила в евакуації в Південному Казахстані, де у 1942–1944 рр. була інструктором Башкирського радіокомітету в Уфі [1, с. 110]. У 1944 р. повернулась в Україну, до Києва. Відтоді і до 1950 р. була старшим науковим співробітником відділу давніх актів Центрального державного історичного архіву УРСР. Там, за словами самої вченої, вона «закохалась в українське козацтво» [3].

У 1950 р. Олена Апанович захистила кандидатську дисертацію на тему «Запорозьке військо, його устрій та бойові дії в складі російської армії під час російсько-турецької війни 1768–1774 років» [1, с. 110]. Після цього працювала у відділі феодалізму Інституту історії АН УРСР молодшим науковим співробітником, а з 1956 року – старшим науковим співробітником. Вона займалася темою історії запорозького козацтва, яка на той час межувала з «українським буржуазним націоналізмом». У 1951 р. брала участь в археологічних експедиціях по місцях колишніх Запорозьких Січей, затоплених згодом рукотворним Каховським водосховищем [3].

Олена Апанович була справді палко закохана у історію українського козацтва. Про це свідчать її перші відомі праці – монографії «Запорозька Січ у боротьбі проти турецько-татарської агресії: 50-70-ті роки XVII ст.» та «Збройні сили України першої половини XVIII ст.» [4, с. 91]. У 1965 р. вона склала список пам'ятних місць запорозького козацтва, який публікувався в журналі «Україна» 1967–1968 років [3]. Коли 1966 р. було створене Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Олена Апанович увійшла до його Правління.

У вересні 1972 р. наказом № 152 директора Інституту історії УРСР Олена Апанович була звільнена з Інституту історії АН УРСР, з відлученням від будь-якої громадської роботи, фактичною забороною публікуватися. Тема козацтва стала «ідеологічним криміналом» і праці О.Апанович були вилучені з бібліотек, на них було заборонено покликатися, ім'я О. Апанович було вилучено з історіографії [3]. Та вчена все ж стала символом стійкості та незламності. Адже попри той важкий

період, коли в Олена Михайлівни помер чоловік і вона безробітна лишилася сама із сином на руках, вона залишалася все такою ж сонячною та усміхненою [4, с. 92].

Після року зневіри її знову взяли на роботу. Протягом 1973–1986 рр. вчена працювала старшою науковою співробітницею у відділі рукописів Центральної наукової бібліотеки АН України [3] і займалася вивченням української рукописної історичної книги XV–XVIII ст. Оскільки в Україні її праці не друкували, публікувала поодинокі у Москві, Ленінграді, Вільнюсі, Таллінні.

В коло наукових зацікавлень О.Апанович входили: історія України XVI–XVIII ст., зокрема, звичайно ж, історія козацтва, Запорозької Січі, життя і творчість В. І. Вернадського, питання книгознавства, історії рукописної книги XVI–XVIII ст. [1, с. 111]. Багато своїх праць О. Апанович присвятила відомим історичним постатям України. Це гетьмани і кошові отамани Запорозької Січі – Б. Хмельницький, І. Виговський, П. Дорошенко, І. Сірко, І. Мазепа, П. Орлик, П. Калнишевський, а також видатні особистості у сфері науки та політики – В. Вернадський, С. Подолинський [4, с. 94].

Зацікавлена вона була й у архівістиці: описала особисті архіви багатьох українських вчених та громадських діячів [4, с. 94]. На тривалий час її заповнило ім'я В. Вернадського як історика. Тож 1984–1988 рр. вона вивчала життя та творчість великого українського вченого. А у 1987–1991 роках Олена Апанович працювала заступником вченого секретаря Комісії АН УРСР з розробки наукової спадщини Вернадського.

З відновленням української незалежності праці О. М. Апанович знову почали друкувати в Україні і вона вже могла повернутися до улюбленої теми козацтва. У 1991 р. її прийняли до Співки письменників України [4, с. 96]. А 1994 року за багатолітню працю з відродження історії України і громадську діяльність Олену Апанович нагородили Шевченківською премією [1, с. 110]. Були відзначені такі її праці, як: «Розповіді про запорозьких козаків» (1991), «Гетьмани України і кошові Запорозької Січі» (1993), «Українсько-російський договір 1654 року. Міфи і реальність» (1994). У 1995 р. вона була поновлена на посаді старшого наукового співробітника Інституту історії України НАН України, де працювала до 2000 р. Цього ж року їй присуджено премію Фондації Омеляна та Тетяни Антоновичів [3].

У 1998 р. Олена Михайлівна видала монографію «Чортотлицька Запорозька січ. До 345-ї річниці заснування».

О. Апанович була науковим консультантом і співавтором у підготовці сценаріїв серії науково-популярних фільмів з історії козацтва, написала сценарії театралізованих вистав про В. Вернадського та П. Конашевича-Сагайдачного [4, с. 97].

Померла Олена Апанович 21 лютого 2000 року. Заслуги вченої перед

українською наукою очевидні: ця жінка здійснила справжній громадський подвиг. Іноземка за походженням, вона серце і душу віддала Україні. О.М. Апанович підняла голос протесту проти нищення українських святинь. Її творчий доробок достойний визнання, а особливо заслуговує уваги неосяжний внесок вченої у вивчення проблем історії козацтва в Україні. Як пише Л.Тарнашинська, це була «чесна, самовіддана дослідниця, мужня, цілісна і послідовна особистість, ... одержима ідеєю незалежності України... справжня козачка...» [4, с. 97]. Її по праву називали першою жінкою, котра «проникла» на Запорожжя...

Список використаних джерел

1. Дмитрієнко М. Ф. АПАНОВИЧ Олена Михайлівна. *Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В* / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2003. С. 110–111.
2. Дмитрієнко М. Ф. 80-річчя від дня народження О. М. Апанович. *Український історичний журнал*. К., 1999. Вип. 5. С. 71–86.
3. Олена Апанович. Видатні постаті та події України. Херсонська обласна універсальна бібліотека імені Олеся Гончара: веб сайт. 2019. URL: <https://lib.kherson.ua/olena-apanovich.htm?ps=4> (дата звернення 18.04.2022).
4. Тарнашинська Л. Історик Олена Апанович. *Українки в історії*. К., 2004. С. 90–97.

Наталія Мельник

ДІАГНОСТИКА ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Аналіз навчання як системи шляхів і засобів пошуку професіоналізму вчителів дає основу для вивчення трудових труднощів, покращує свідомість та шукає найкращі шляхи їх подолання. Однак він дозволяє виявити сильні сторони вчителя, спланувати конкретні методи і методи навчання та розробити унікальні методи.

Оцінка успішності професійної діяльності викладачів за допомогою теорій не тільки дозволить теоретикам дізнатися про подальші рефлексії та аналізи, але й визначить сфери та очікування щодо професійного розвитку, відповідну професійну самооцінку, позитивне сприйняття та психологічний комфорт. Це один із перших кроків у роботі з викладачами. Основні кроки – це корекція, вдосконалення, поради та підтримка педагога.

Діагностика освіти передбачає науковий підхід до організації роботи з працівниками, підвищення їх кваліфікації та розвитку особистості. Діагностика педагогічної діяльності, особливо самодіагностика, спрямована